

Sygn. akt I UK 570/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z odwołania P. R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z.
o prawo do renty socjalnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 1 marca 2018 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 2 czerwca 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...), pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 2 czerwca 2016 r. zmieniono zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w G. z dnia 9 września 2014 r. i oddalono odwołanie P. R. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z. z dnia

7 maja 2012 r., odmawiającej prawa do renty socjalnej.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca urodził się w dniu 10 października 1982 r. Z zawodu jest stolarzem i technikiem poligrafii. Wykształcenie zdobył w ramach szkoły specjalnej dla osób niesłyszących. Od dnia 1 kwietnia 2004 r. jest zatrudniony na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony w pełnym wymiarze czasu pracy jako introligator w Fundacji „(...)” Zakład Poligraficzny w Z. Pracodawca ma status zakładu pracy chronionej, a stanowisko pracy zostało przystosowane do potrzeb wnioskodawcy.

Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłego z zakresu foniatrii oraz medycyny pracy i na tej podstawie wywiódł, że ubezpieczony jest głuchoniemy, a nabyte upośledzenie słuchu powstało po przebytych w okresie niemowlęcym ropnym zapaleniu opon mózgowo - rdzeniowych. Ubezpieczony porozumiewa się za pomocą języka migowego. Uszkodzenie słuchu ma charakter trwały i powstało przed ukończeniem pełnoletności. Ubezpieczony może pracować na stanowisku przystosowanym do jego stanu zdrowia w zakładzie pracy chronionej.

Następnie Sąd pierwszej instancji odwołał się do regulacji zawartej w art. 4 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 982, dalej ustawa o rencie socjalnej) oraz art. 12 i art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383, dalej ustawa emerytalna) i uznał, że wnioskodawca spełnia wszystkie przesłanki do uzyskania prawa do renty socjalnej.

W toku rozpoznawania apelacji, Sąd Apelacyjny w (...), dopuścił dowód z opinii z zakresu psychiatrii i psychologii klinicznej. W oparciu o ten dowód Sąd Apelacyjny przyjął brak całkowitej niezdolności do pracy po stronie ubezpieczonego. Jego niezdolność do pracy wynika wyłącznie z przyczyn laryngologicznych. U wnioskodawcy nie występują zaburzenia orientacji, objawy wytwórcze, ani obniżenie poziomu intelektu, czy objawy zaburzeń sfery emocjonalnej i osobowościowej. Biegli stwierdzili prawidłowy rozwój intelektualny ubezpieczonego i wskazali na ponadprzeciętny poziom inteligencji płynnej, prawidłowy kontakt emocjonalny, brak uchwytnych zaburzeń regulacji popędowo - emocjonalnej. Funkcjonowanie społeczne ubezpieczonego jest w normie, gdyż

zaadoptował się do istniejącej niepełnosprawności. Dodatkowo Sąd odwoławczy podniósł, że od 2004 r. ubezpieczony był zaliczony na stałe do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, jako przyczynę niepełnosprawności wskazując oznaczenie 02-P. Z akt Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Z. wynika, że ubezpieczony może wykonywać jedynie proste czynności.

Przystępując do oceny prawnej, Sąd Apelacyjny dostrzegł stanowiska biegłych sformułowane przed Sądem pierwszej instancji i na tej podstawie wywiódł, że jedynym ograniczeniem sprawności zawodowej ubezpieczonego jest występująca u niego od wczesnego dzieciństwa głuchoniemota prelingwalna, skutkująca trudnościami w komunikacji z otoczeniem, w tym ze środowiskiem pracy. Innych ograniczeń zdolności do wykonywania pracy, w szczególności chorób jakichkolwiek innych narządów ciała, ani też chorób czy zaburzeń psychicznych u ubezpieczonego nie stwierdzono. Co do tego wszyscy biegli - zarówno z zakresu laryngologii jak i medycyny pracy oraz psychiatrii i psychologii są zgodni. W ocenie Sądu Apelacyjnego, biegli nie stwierdzili niezdolności do pracy w obrębie posiadanych kwalifikacji (technik poligrafii, w którym to zawodzie wnioskodawca od 2004 r. pracuje). Zdaniem Sądu Apelacyjnego, zniesienie możliwości porozumiewania się werbalnego, nie może być utożsamiane z utratą zdolności do wykonywania jakiegokolwiek pracy, o jakiej mowa w art. 12 ust. 2 ustawy emerytalnej. Z kolei zachowanie zdolności do pracy w warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nie stanowi przeszkody do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy (art. 13 ust. 4 ustawy emerytalnej). Możliwość zatrudnienia wyłącznie w warunkach pracy chronionej jest przesłanką do zaliczenia do grona osób o umiarkowanym, czy nawet znacznym stopniu niepełnosprawności (por. art. 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 2046)). Jednocześnie ten aspekt nie powoduje automatycznie całkowitej niezdolności do pracy. Tymczasem z żadnej z opinii biegłych nie wynika, by ubezpieczony był zdolny wyłącznie do wykonywania pracy w warunkach pracy chronionej. Z tego względu wnioskodawca nie może być zaliczony do osób całkowicie niezdolnych do pracy, a tym samym

uprawnionym do renty socjalnej.

Sąd Apelacyjny odniósł się także do problematyki wynikającej z art. 26 ustawy o rencie socjalnej. Chodzi tu o osoby, którym prawo do renty socjalnej przyznano na stałe przed wejście w życie tej ustawy na podstawie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. W takim przypadku osoby zachowują prawa nabyte po wejściu w życie ustawy o rencie socjalnej, bez konieczności weryfikowania uprawnień. Jednak P. R. prawo do renty socjalnej utracił na podstawie prawomocnej decyzji Zastępcy Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w K. nr (...) z dnia 24 stycznia 2002 r. Sąd obecnie nie może korzystać z dobrodziejstwa uregulowanego na podstawie poprzednio obowiązujących przepisów, lecz winien się aktualnie wylegitymować istnieniem całkowitej niezdolności do pracy.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie z mocy art. 386 § 1 k.p.c.

Skargę kasacyjną w imieniu wnioskodawcy złożył jego pełnomocnik, zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w K. w całości. W skardze kasacyjnej wskazano na naruszenie prawa materialnego:

- przez niezastosowanie art. 26 ust. 2 ustawy o rencie socjalnej, a w konsekwencji tego naruszenie art. 4 ust. 1 tej ustawy i przyjęcie, że ubezpieczony nie spełnia przesłanek do uzyskania prawa do renty socjalnej;

- błędnej wykładni art 12 ust. 2 ustawy emerytalnej, przez uznanie, że ubezpieczony nie jest całkowicie niezdolny do wykonywania pracy, innej niż w warunkach chronionych;

- niezastosowanie art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, przez nieprzyznanie ubezpieczonemu praw do świadczenia, mimo że jest całkowicie niezdolny do wykonywania pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu przed ukończeniem 18 roku życia.

Mając na uwadze powyższe zarzuty, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...); ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy, przez oddalenie apelacji organu rentowego i zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kosztów

postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od skarżącego na rzecz organu rentowego kosztów procesu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest usprawiedliwiona, jednak nie wszystkie jej zarzuty są trafne. W pierwszej kolejności oceny wymaga stanowisko skarżącego odnośnie do pominięcia regulacji zawartej w art. 26 ust. 2 ustawy o rencie socjalnej. Zgodnie z tym przepisem orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, orzeczenia lekarza orzecznika o niezdolności do pracy oraz orzeczenia komisji lekarskiej do spraw inwalidztwa i zatrudnienia o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i uprawniające do renty socjalnej na podstawie ustawy o pomocy społecznej stanowią podstawę do przyznania renty socjalnej na podstawie niniejszej ustawy przez okres, na który zostały wydane.

Z zakresu przedmiotowego tej regulacji rzecz dotyczy konwersji sposobu przyznawania prawa do renty socjalnej. Wstępnie należy przypomnieć, że przed wejściem w życie ustawy o rencie socjalnej problematykę spornego świadczenia regulowała ustawa z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (jednolity tekst: Dz. U. z 1998 r. Nr 64, poz. 414 ze zm.), W związku z tym z dniem 1 października 2003 r. uchylony został art. 27a ustawy o pomocy społecznej, stanowiący - w powiązaniu z art. 2a ust. 1 pkt 4 tej ustawy - o prawie do renty socjalnej zarówno osób całkowicie niezdolnych do pracy w rozumieniu przepisów ustawy emerytalnej, jak też osób, u których stwierdzono znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności w rozumieniu przepisów o zatrudnieniu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, osobom uprawnionym do tego świadczenia na podstawie dawnych przepisów, renta socjalna przysługuje w wysokości i na zasadach określonych w nowej ustawie. Prawo do renty socjalnej nabyte na dotychczasowych warunkach zostaje zachowane tylko o tyle, o ile zezwalają na to przepisy międzyczasowe - art. 26 ust. 2 oraz art. 27 ustawy o rencie socjalnej. Z mocy art. 27 ust. 1 tej ustawy przepisy dotychczasowe stosuje się tylko do spraw wszczętych przed dniem 1 października 2003 r. (wejścia w życie ustawy), z tym że w razie ustalenia po tym dniu prawa do renty socjalnej na podstawie dotychczasowych przepisów, renta jest

wypłacana do dnia 1 września 2003 r., a od dnia 1 października 2003 r. ustalana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych tylko wówczas, gdy wnioskodawca spełnia nowe warunki do przyznania renty (art. 27 ust. 2 ustawy). Podstawą tego ustalenia są orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane przed dniem 1 października 2003 r., które stanowią podstawę do przyznania renty socjalnej na podstawie ustawy o rencie socjalnej, jednakże tylko na okres, na który zostały wydane (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2006 r., I UK 198/05, LEX nr 189124).

Trafnie Sąd Apelacyjny zauważył, że prawo do renty socjalnej ubezpieczonego, nabyte i ustalone na mocy przepisów dotychczasowych, ustało, niezależnie od braku zmiany treści orzeczenia w przedmiocie stopnia niepełnosprawności. Utrata prawa do świadczenia nie jest podyktowana wyłącznie zmianą po stronie podmiotowej. Równolegle mogą nakładać się inne okoliczności, które stanowią o utracie prawa do świadczenia. Okoliczności faktyczne sprawy są tego klarownym przykładem. Z ustaleń dokonanych w sprawie wynika, że ubezpieczony pobierał rentę socjalną, a następnie wskutek zbiegu prawa do tego świadczenia z rentą rodzinną, wybrał to drugie świadczenie jako korzystniejsze. Doszło więc do spełnienia przesłanki z art. 9 ust. 2 ustawy o rencie socjalnej. W myśl tego przepisu renta socjalna nie przysługuje, jeżeli kwota renty rodzinnej przekracza 200% kwoty najniższej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Następnie ustanie prawa do renty rodzinnej skutkowało złożeniem wniosku o przyznanie prawa do renty socjalnej i miało to miejsce pod rządami obecnie obowiązującej ustawy. Z tego względu nie ma podstaw do automatyzmu w rozstrzygnięciu sprawy wyłącznie na podstawie poprzedniego orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, zwłaszcza że w sprawach o rentę socjalną ma zastosowanie art. 107 ustawy emerytalnej z mocy art. 15 ustawy o rencie socjalnej.

Niezależnie od tego w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że w odniesieniu do renty z tytułu niezdolności do pracy nie można mówić o pierwszeństwie zasady ochrony praw słusznie nabytych przed zasadami funkcjonowania całego systemu ubezpieczeń społecznych w interesie wszystkich beneficjentów systemu ubezpieczeń społecznych. Nie można w związku z tym mówić o prawach nabytych przez ubezpieczonego raz na zawsze, dożywotnio, na

stałe, niepodlegających jakiegokolwiek weryfikacji. Renta z tytułu niezdolności do pracy jest z założenia świadczeniem przysługującym uprawnionemu do niej tylko w okresie spełniania warunków do jej przyznania - czyli w okresie rzeczywistej niezdolności do pracy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 sierpnia 2012 r., I UK 66/12, LEX nr 1284723). Zaprezentowane uwagi mają odpowiednie przełożenie na prawo do renty socjalnej, czyli świadczenia finansowanego z budżetu państwa i uniezależnionego od uprzedniej partycypacji w systemie składek. Ostatecznie nie można zgodzić się ze stanowiskiem skarżącego w kontekście pominięcia treści art. 26 ust. 2 ustawy o rencie socjalnej.

Odnośnie do dalszych zarzutów prawa materialnego, to trzeba przypomnieć treść art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej, zgodnie z którym przysługuje ona osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia (pkt 1); w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25 roku życia (pkt 2); w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej (pkt 3). Stosownie do art. 5 tej ustawy, ustalenie całkowitej niezdolności do pracy następuje na zasadach i w trybie określonym w ustawie emerytalnej. Zgodnie z art. 15 ustawy o rencie socjalnej, w sprawach w ustawie tej nieuregulowanych stosuje się, między innymi, art. 12 i art. 13 ustawy emerytalnej. Przepis art. 12 ust. 2 ustawy emerytalnej za całkowicie niezdolną do pracy uznaje osobę, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy. W myśl art. 13 ust. 4 tej ustawy, zachowanie zdolności do pracy w warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nie stanowi przeszkody do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy.

Dokonując analizy pojęcia „całkowita niezdolność do pracy” należy brać pod uwagę zarówno kryterium biologiczne (stan organizmu dotkniętego schorzeniami naruszającymi jego sprawność w stopniu powodującym całkowitą niezdolność do jakiegokolwiek pracy), jak i ekonomiczne (całkowita utrata zdolności do zarobkowania i wykonywania jakiegokolwiek pracy). Osobą całkowicie niezdolną do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 2 ustawy emerytalnej jest więc osoba, która spełniła obydwa te kryteria, a więc jest dotknięta upośledzeniem zarówno biologicznym, jak i ekonomicznym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2004 r., I UK

28/04, LEX nr 979161). W orzecznictwie przyjmuje się również, że decydującą dla stwierdzenia niezdolności do pracy jest utrata możliwości wykonywania pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu przy braku rokowania odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Gdy więc biologiczny stan kalectwa lub choroba, nie powodują naruszenia sprawności organizmu w stopniu mającym wpływ na zdolność do pracy dotychczas wykonywanej lub innej mieszczącej się w ramach posiadanych lub możliwych do uzyskania kwalifikacji, to brak prawa do tego świadczenia. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 20 sierpnia 2003 r., II UK 11/03, LEX nr 585793; z dnia 5 lipca 2005 r., I UK 222/04, LEX nr 989232).

Zamykając ten wątek, nie ma podstaw do przyznania renty socjalnej osobie, która z medycznego punktu widzenia nie jest całkowicie niezdolna do pracy, choćby nie miała możliwości jej podjęcia z innych przyczyn (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2006 r., II UK 98/05, OSNP 2007 nr 5-6, poz. 77).

Prawdą jest, że w myśl art. 12 ust. 2 ustawy emerytalnej całkowita niezdolność do pracy polega na utracie zdolności do wykonywania jakiegokolwiek pracy. Od wskazanej wyżej zasady przewidziany został wyjątek. Zgodnie bowiem z art. 13 ust. 4 ustawy emerytalnej, zachowanie zdolności do pracy w warunkach określonych w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (zob. ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1216) nie stanowi przeszkody do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy. Oznacza to, że możliwość uznania całkowitej niezdolności do pracy jest wykluczona przy zachowaniu choćby ograniczonej zdolności do pracy, ale w tzw. normalnych (otwartych) warunkach pracy. Konieczność odniesienia się do normalnych (typowych) warunków pracy można uznać za pogląd utrwalony w piśmiennictwie (por. T. Bińczycka-Majewska, Wokół projektu zmian prawa rentowego, PiZS 1995 nr 5, s. 3; W. Koczur, Orzekanie o niezdolności do pracy dla celów rentowych (w:) B.M. Ćwiertniak (red.), Prawo pracy, ubezpieczenia społeczne, polityka społeczna. Wybrane zagadnienia, Opole 1998, s. 385; H. Pławucka, Niezdolność do pracy w przepisach prawa emerytalno-rentowego, PiZS 1998 nr 1, s. 4). Przesłanka niezdolności do jakiegokolwiek pracy odnosi się do

każdego zatrudnienia w innych warunkach niż specjalnie stworzone na stanowiskach pracy odpowiednio przystosowanych do stopnia i charakteru naruszenia sprawności organizmu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2000 r., II UKN 134/00, OSNAPiUS 2002 nr 15, poz. 369; z dnia 3 kwietnia 2003 r., II UK 206/02, M.P.Pr. - wkł. 2004 nr 3, s. 13; z dnia 7 października 2003 r., II UK 79/03, OSNP 2004 nr 13, poz. 234; z dnia 13 października 2009 r., II UK 106/09, LEX nr 558589; z dnia 4 lipca 2013 r., II UK 403/12, LEX nr 1350309).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że pojęcia „całkowita niezdolność do pracy” i „naruszenie sprawności organizmu” w rozumieniu art. 4 ustawy o rencie socjalnej nie są tożsame i stany te mogą powstać w różnych momentach. Całkowita niezdolność do pracy, będąca przesłanką prawa do renty socjalnej, może powstać po upływie okresów wskazanych w art. 4 ust. 1 tej ustawy, ale dla nabycia prawa do renty socjalnej istotne jest, aby przyczyna naruszenia sprawności organizmu powodująca całkowitą niezdolność do pracy powstała nie później niż w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2014 r., II UK 36/14, LEX nr 1548261). Przyjmuje się również, że przesłanka niezdolności do jakiegokolwiek pracy w rozumieniu art. 12 ust. 2 w związku z art. 13 ust. 4 ustawy emerytalnej nie oznacza niezdolności do wszelkiej pracy, ale odnosi się do każdego zatrudnienia w innych warunkach niż specjalnie stworzone na stanowiskach pracy odpowiednio przystosowanych do stopnia i charakteru naruszenia sprawności organizmu.

Z opisanego zarysu problemu wyłania się zastosowanie prawa materialnego do niedostatecznie ustalonych w sprawie okoliczności faktycznych. Nie można zapomnieć, że w toku postępowania przed Sądem Okręgowym, w oparciu o opinie biegłych, ustalono całkowitą niezdolność do pracy z zaznaczeniem momentu jej powstania (od pierwszego roku życia). Biegły foniatra podkreślił możliwość zatrudnienia wnioskodawcy w specjalnych warunkach (w zakładzie pracy chronionej). Dodatkowo z opinii lekarza medycyny pracy wynika brak zdolności do zatrudnienia na ogólnym (otwartym rynku pracy). Z kolei Sąd Apelacyjny oparł się na opinii biegłych, jaka została przeprowadzona w toku postępowania apelacyjnego. Wówczas biegli z zakresu psychiatrii i psychologii, mając na uwadze własne badanie przedmiotowe (z perspektywy własnych specjalności), nie

stwierdzili istnienia całkowitej niezdolności do pracy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, ta opinia jest adekwatną miarą oceny, czy po stronie ubezpieczonego istnieją przesłanki do przyznania renty socjalnej. Wzmocnieniem tego stanowiska jest też argument, że w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności wymienia się jej symbol (02-P - choroby psychiczne).

W takim układzie zależności pomija się zupełnie fakt, że stwierdzona u wnioskodawcy obustronna głuchoniemota prelingwalna powoduje naruszenie sprawności organizmu, powstałe przed 18 rokiem życia. Może zatem stanowić równoległą (obok schorzeń opisanych pod symbolem 02-P) podstawę do uzyskania prawa do renty socjalnej. Z tego względu zaniechanie wyjaśnienia tej okoliczności, czy też pominięcie wniosków biegłych, jakie sformułowano przed Sądem pierwszej instancji, czyni adekwatnym zarzut naruszenia prawa materialnego (art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej w związku z art. 12 ust. 2 ustawy emerytalnej) do niedostatecznie ustalonych w sprawie okoliczności faktycznych, co na obecnym etapie sprawy uzasadnia naruszenie wskazanych w skardze kasacyjnej norm prawa materialnego.

W ostatecznym rozrachunku w toku postępowania dowodowego konieczne staje się odniesienie do normalnych (typowych) warunków pracy i przez ich pryzmat ocenienie, na ile dana osoba z określonym schorzeniem (schorzeniami) jest w stanie podjąć zatrudnienie i wykonywać pracę w warunkach niedostosowanych do jej potrzeb (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 grudnia 2000 r., II UKN 134/00, OSNAPIUS 2000 nr 15, poz. 369; z dnia 7 października 2003 r., II UK 79/03, OSNP 2004 nr 13, poz. 234; z dnia 13 października 2009 r., II UK 106/09, LEX nr 558589; z dnia 4 lipca 2013 r., II UK 403/12, LEX nr 1350309; z dnia 19 marca 2014 r., I UK 434/13, LEX nr 1446443). W orzecznictwie wskazuje się także, że art. 13 ust. 4 ustawy emerytalnej wyraża odrębność instytucji i celów ustawy dotyczącej rehabilitacji oraz ustawy emerytalnej (ustawy o rencie socjalnej). Ta odrębność oznacza, że ocena przesłanek niezdolności do pracy nie jest uzależniona od przesłanek niepełnosprawności, uzasadniającej objęcie danej osoby specjalną ochroną prawa socjalnego z zakresu rehabilitacji i zatrudnienia w szczególnych (chronionych) warunkach, gdyż są to odrębne kategorie pojęć (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 grudnia 2004 r., II UK 68/04, LEX nr 979180 oraz z dnia

17 lutego 2009 r., I UK 233/08, LEX nr 736713). W konsekwencji, niemożność wykonywania pracy spowodowana innymi przyczynami niż naruszenie sprawności organizmu w stopniu powodującym niezdolność do zarobkowania nie stanowi o niezdolności do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy emerytalnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2014 r., II UK 36/14, LEX nr 1548261 i powołane w nim orzeczenia).

Przenosząc powyższe standardy na grunt przedmiotowej sprawy, należy odnieść się do argumentu, czy ubezpieczony w obrębie wyuczonego zawodu (stolarz, technik poligrafii), jest zdolny do pracy w zakresie posiadanych kwalifikacji, a nie tylko w ramach zatrudnienia w warunkach pracy chronionej. Nie ulega przecież wątpliwości, że ustalenie prawa do renty socjalnej wymaga zasadniczo wiedzy specjalistycznej, skoro centralną kwestią pozostaje całkowita niezdolność do pracy. W judykaturze akcentuje się konieczność zasięgnięcia w sporach o rentę z tytułu niezdolności do pracy opinii biegłych lekarzy właściwych specjalności do oceny stanu zdrowia ubezpieczonych z punktu widzenia możliwości wykonywania zatrudnienia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2007 r., I UK 304/06, LEX nr 898844; z dnia 8 maja 2008 r., I UK 356/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 234; z dnia 5 czerwca 2008 r., III UK 9/08, LEX nr 494139; z dnia 3 września 2009 r., III UK 30/09, LEX nr 537018; z dnia 15 września 2009 r., II UK 1/09, LEX nr 574538; z dnia 13 października 2009 r., II UK 106/09, LEX nr 558589; z dnia 12 stycznia 2010 r., I UK 204/09, LEX nr 577813). Wynikające z powołanego przepisu ograniczenie samodzielności sądu w zakresie dokonywania ustaleń wymagających wiadomości specjalnych obejmuje w sprawie o rentę socjalną ocenę etiologii, momentu powstania, aktualnego stopnia nasilenia diagnozowanych schorzeń, ich wzajemnych powiązań i wpływu na możliwość świadczenia pracy zarobkowej. Sąd nie ma kompetencji do samodzielnego ustalania, czy równoczesne występowanie u danej osoby licznych dolegliwości zdrowotnych powoduje całkowitą niezdolność do pracy z tej tylko przyczyny, że jego zdaniem, charakter i zaawansowanie poszczególnych schorzeń nie daje podstaw do przyjęcia tej postaci niezdolności do pracy. Do kompleksowej analizy stanu zdrowia strony niezbędne jest zasięgnięcie opinii biegłego (biegłych), co także jednoznacznie ujmuje judykatura (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia

2017 r., I UK 172/16, LEX nr 2310114).

Mając na względzie powyższe okoliczności, zaskarżony wyrok podlega uchyleniu w myśl art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. O kosztach procesu orzeczono w myśl art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

r.g.